

Celem projektu jest zrekonstruowanie znaczenia najważniejszych pojęć używanych do opisu literatury w polskich badaniach literackich w latach 1795-1830. Aby je wskazać, odtworzyć ich przemiany oraz opisać rolę, którą pełniły w systemie przekonań dotyczących literatury przeprowadzona zostanie analiza używanych przez ówczesnych badaczy terminów. Wybór przedmiotu badań wspiera się na założeniu, że właśnie w terminologii ujawnia się samoświadomość dyscypliny badawczej, a dostępna historykowi płaszczyzna językowa spaja ją z systemem pojęciowym i światopoglądowym epoki.

Dlatego właśnie zbadanie terminologii literaturoznawczej pozwoli odpowiedzieć na przyświecające projektowi pytania: jaka idea lub idee literatury wyłania(ją) się z badanych tekstów? Jaka jest zawarta w nich koncepcja tekstu literackiego? Jakie metody jego badania postulowano? Jaki cel stawiano badaniom literatury? Odpowiedź na te kwestie nie tylko kształtuje literaturoznawstwo jako dyscyplinę naukową, lecz także współtworzy świadomość literacką epoki. Wypracowywana sukcesywnie wiedza, przekazywana przez szkołę, akademię i prasę, integrowała czytelników i twórców, formując (niezwykle intensywnie w omawianym okresie) kanony zarówno naukowe, jak homologiczne wobec nich, estetyczne i literackie.

Historia terminów i pojęć pozwoli nie tylko lepiej poznać świadomość literacką i literaturoznawczą epoki, lecz także uzupełnić wiedzę o początkach literaturoznawstwa jako dyscypliny naukowej, zwłaszcza akademickiej. Jej budowanie odbywało się w procesie przekładu, przyswojenia, tworzenia i precyzowania terminów i pojęć. Proces tłumaczenia, nieuchronnie związany z przesunięciami znaczeniowymi i reinterpretacją, byłby tu zatem traktowany nie jako efekt wpływu bądź pojęciowego zapożyczenia, ale element wysiłku teoriiwórczego. Jednym z celów projektu badawczego jest poszerzenie refleksji nad polskim literaturoznawstwem teoretycznym dzięki przesunięciu jego początków na omawiany okres i uzasadnienie tego wyboru.

Powodem podjęcia opisywanej tematyki byłaby zatem potrzeba wypełnienia dotkliwej luki w badaniach nad historią polskiego literaturoznawstwa. Obrana epoka, pod wieloma względami przejściowa, przelomowa, wielojęzyczna i wielogłosowa wydaje się szczególnie atrakcyjna dla badań współczesnych, w większym stopniu z nimi spowinowacana, niż stabilniejsze okalające ją okresy klasycyzmu stanisławowskiego i dojrzałego romantyzmu. Badania z zakresu poetyki historycznej stanowią drogę do odzyskania dla refleksji humanistycznej epoki, która została zmuszona do przemyślenia uniwersalnego dziedzictwa Oświecenia i dokonała tego w sposób twórczy, a która w badaniach literackich wciąż postrzegana jest przez pryzmat dyskusji klasyków z romantykami i oceniana wedle miary tego ostatniego nurtu. Próby jej rehabilitacji podejmowano do tej pory na obszarze badań historycznoliterackich, jednak punktem dojścia cennych poznawczo prac była właściwie bezwyjątkowo charakterystyka epoki literackiej nie zaś – rekonstrukcja założeń fundujących ówczesne badania literackie. Tymczasem to rekonstrukcja założeń przyjmowanych przez ówczesnych teoretyków, pozwoli pogłębić samoświadomość dyscypliny naukowej, jaką jest literaturoznawstwo, zwłaszcza w zakresie (nierzadko używanego do dzisiaj) słownika, a tym samym zasadnie rozszerzyć myślenie o tej dyscyplinie poza zwykle przyjmowane definicje, w konsekwencji zaś doprecyzować specyfikę współczesnych praktyk literaturo- i kulturoznawczych. Po drugie, to właśnie historia terminów i pojęć ma szansę podbudować przekład koncepcji metodologicznych kształtujących się u progu nowoczesności na koncepcje późniejsze, a tym samym odzyskać zapoznaną część dziedzictwa literaturoznawczego.

W ramach projektu zostanie przeprowadzona analiza tekstów źródłowych (także archiwalnych, rękopiśmiennych bądź niewznawianych od początku XIX wieku) należących do szeroko rozumianych badań literackich: zapisów wykładów akademickich, podręczników poetyki, rozpraw naukowych publikowanych w osobnych tomach i w prasie. Na tej materiałowej podstawie możliwe będzie nie tylko zrekonstruowanie założeń wspólnych ówczesnie piszącym o literaturze, lecz także uwzględnienie specyfiki poglądów poszczególnych autorów, takich jak między innymi Leon Borowski, Kazimierz Brodziński, Alojzy Feliński, Filip Golański, Józef Korzeniowski, Józef Franciszek Królikowski, Ludwik Osiński, Stanisław Potocki, Euzebiusz Słowacki czy Franciszek Wężyk.